

Ante Škegro

“HISTORIJA BOSNE (I HERCEGOVINE)” KOJA TO NIJE

Uvod

Pridružujući se obilježavanju 40-godišnjice djelovanja sarajevskog *Instituta za istoriju*, a u duhu međusobnog uvažavanja i tolerancije, želio bih se ovom prilikom osvrnuti na publikaciju grupe autora *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, (I. izdanje) Štab Vrhovne komande Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo Novembar/studenii 1994. (337 str., tiraž 1000 primjeraka, 24 x 18 cm); II. izdanje, *Bosanski kulturni centar*, Sarajevo, juli 1998. g. (433. str., 24 x 18 cm, tiraž 1000 primjeraka). Ova se knjiga prikazuje *Historijom Bosne*¹ odnosno *Historijom Bosne i Hercegovine*² iako, s obzirom na parametre historiografske znanosti, ona to nikako ne može biti.

I.

Uz dra Ibrahima Karabegovića, redovitog profesora sarajevskog *Filozofskog fakulteta* i ravnatelja *Instituta za istoriju* u Sarajevu, recenzentima drugog izdanja knjige *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata* naznačene su iste osobe koje su recenzirale i prvo izdanje. To su u ožujku 1998. g. preminuli akademik dr. Marko Šunjić, redoviti profesor sarajevskog *Filozofskog fakulteta* u miru, akademik Avdo Sućeska, prof. dr. Nedim Šarac te akademik Dževad Juzbašić, također redoviti profesor sarajevskog *Filozofskog fakulteta*. Redaktor drugog, kao i prvog izdanja, visoki je obavještajni oficir *Jugoslovenske narodne armije*³ i pukovnik *Armije Bosne i Hercegovine*⁴ te

1 Iljas HADŽIBEGOVIĆ, *In memoriam prof. dr. Ibrahim Tepić (1947.-1997.)*. *Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu* 28 (1999.), 311.

2 Dr. Safet HALILOVIĆ, *Predgovor uz drugo izdanje*, str. 11.

3 Usp. Mladen ANČIĆ, *Bosna od Omiša do Igala?! ili Kako razmišlja bosanskomuslimanska inteligencija. Neum i bosansko primorje*, (grupa autora), Vojna biblioteka – Press centar Armije BiH, Sarajevo, 1994. *Croatia Christiana Periodica. Časopis Instituta za crkvenu povi-*

ujedno i dekan *Filozofskog fakulteta u Sarajevu* prof. dr. Ibrahim Tepić. Izdavač drugog izdanja ove publikacije naglašava kako je na njenoj realizaciji sudjelovalo dvadeset osoba, što autora što recenzentata i redaktora. Među njima su i trojica akademika, trinaest doktora znanosti te četiri magistra. Uočljivo je, međutim, da za razliku od prvog, u drugom izdanju ove publikacije, izuzev Ibrahima Tepića, nema drugih članova redakcije.

II.

Drugo izdanje knjige *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata* od prvog se razlikuje sumarnim sažecima priloga na engleskom jeziku te radom *Od slavenskog naseljavanja do bana Kulina (VII-XII st.)* Dubravka Lovrenovića (str. 43-56) kojeg u prvom izdanju ove publikacije nema. Osim toga, na stranicama drugog izdanja ove knjige zamjećuju se i neke jezično-stilske intervencije, uočljive i u radu (a posebice u popratnoj literaturi, str. 95) akademika Marka Šunjića. S obzirom na stilsko-jezični karakter drugih njegovih radova (kao uostalom i njegov prilog prvom izdanju ove knjige), teško se oteti dojmu da ovaj autor, unatoč suprotnih tvrdnji izdavača, i nije imao uvida u projekt ponovljenog izdanja ove knjige. Osim navedenih intervencija u njegovu tekstu, na ovakav zaključak mogla bi upućivati i činjenica da je akademik Marko Šunjić preminuo nakon duže teške bolesti 30. ožujka 1998. g.⁵, dok se drugo izdanje ove publikacije pojavilo u srpnju 1998. godine.

III.

U predgovoru prvog izdanja knjige *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata* naglašava se kako je realizaciji tog projekta "Redakcija (je) prišla sa namjerom da se sadržaj istorije prilagodi najširem krugu čitalačke publike, kao i da djelimično bude *primjeren borcima Armije Republike Bosne i Hercegovine* (podvukao A. Š.)"⁶. Drugo izdanje ove publikacije izdavač je, po vlastitom priznanju, namijenio "svim građanima BiH bez razlike, veličini uzrasta i svim slojevima društva, a posebno branioćima *Bosne i Hercegovine* (podvukao A. Š.), te školskoj i studentskoj omladini"⁷. Tko su pak "branioci Bosne i Hercegovine" kojima je ova publikacija specijalno

jest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu 36 (1995.) 111; isti, Grupa autora, *Neum i bosansko primorje*, Sarajevo 1994. *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva XXVIII* (1996.) I, 37.

4 Usp. Ilija HADŽIBEGOVIĆ, o. c., 311.

5 Tomislav IŠEK, *In memoriam Marko Šunjić. Radovi Hrvatskoga društva za znanost i umjetnost VI*. Sarajevo 1998., 201-206.

6 I. izdanje, str. 7.

7 II. izdanje, str. 11.

namijenjena, a tko "agresori na vlastitu zemlju" precizirano je upravo u vrijeme njenog nastajanja⁸. Stoga se teško oteti dojmu kako je realizacija projekta *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata* bar djelomice bila u službi realiziranja ratnih ciljeva "branitelja Bosne i Hercegovine". Na takav zaključak upućuje već i sama prva rečenica obaju izdanja ove publikacije, kojom se konstatira kako je ona nastala kao "rezultat (je) višemjesečne plodne saradnje Press-centra Armije Republike Bosne i Hercegovine i grupe historičara (podvukao A. Š.) koji rade u Institutu za istoriju, na Filozofskom i Pravnom fakultetu u Sarajevu"⁹. Na "višemjesečnu plodnu saradnju" armijskog Press-centra i drugih armijskih struktura s pojedinim bosanskim povjesničarima upućuju i neki drugi indikatori, poput primjerice "vojnog aspekta istorije", višestoljetnog (višemilenijskog) "kontinuiteta" bosanske državnosti i dr. sa stranica ove publikacije, realiziranje samog ovog projekta posredstvom najviših vojničkih institucija i armijskog osoblja i dr. Na zaključak da je *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata* realiziran paralelno s definiranjem statusa "branioca Bosne i Hercegovine" s jedne odnosno "agresora na vlastitu zemlju"¹⁰ s druge strane, razvidno je i iz nekih drugih publikacija, poput primjerice *Neum i bosansko primorje*¹¹, *Borac Armije Republike Bosne i Hercegovine*¹², *Armija ključ mira*¹³, *Agresija, uzroci i posljedice*¹⁴ i dr., stvaranih upravo u isto vrijeme kad i ova knjiga u režiji identičnih subjekata (armijskog Press-centra, Vrhovnog štaba Armije Republike Bosne i Hercegovine) kao i istih urednika (armijskog pukovnika Ibrahima Tepića te oficira Asafa

8 Alija IZETBEGOVIĆ. *Obraćanje predsjednika Predsjedništva RBiH Alije Izetbegovića polaznicima Seminara. Borac Armije Republike Bosne i Hercegovine*, "Vojna biblioteka – "Benevolence International Fundation USA", Sarajevo 1993. 10-11; II. izdanje juli/srpanj 1994., 10-11; *Izetbegović, Odabrani govori, pisma, izjave, intervjui*. "Prvo muslimansko dioničko društvo Zagreb", Zagreb 1995., 14, 25, 38, 56, 182, 186.

9 I. izdanje, str. 7; II. izdanje, str. 9.

10 Alija IZETBEGOVIĆ, o. c., 10-11; II. izdanje juli/srpanj 1994., 10-11; *Izetbegović, Odabrani govori, pisma, izjave, intervjui*. "Prvo muslimansko dioničko društvo Zagreb", Zagreb 1995., 14, 25, 38, 56, 182, 186.

11 Dr Enver IMAMOVIĆ – dr Ibrahim TEPIĆ – dr Ibrahim BUŠATLIJA, *Neum i bosansko primorje*. I. izdanje, Sarajevo 1993; II. izdanje "Vojna biblioteka" "Benevolence International Fundation" USA, Sarajevo 1994.

12 *Borac Armije Republike Bosne i Hercegovine*. (I. izdanje) "Press Centar Armije Republike Bosne i Hercegovine", Sarajevo, decembar/prosinac 1993; (II. izdanje) "Press Centar Armije Republike Bosne i Hercegovine" - "Benevolence International Fundation" USA, Sarajevo, juli/srpanj 1994.

13 Rasim DELIĆ, *Armija ključ mira*, (I. izdanje) "Press Centar Armije Republike Bosne i Hercegovine", Sarajevo, mart/ožujak 1994.; (II. izdanje) "Press Centar Republike Bosne i Hercegovine" "Benevolence International Fundation" USA, Sarajevo, jula/srpnja 1994.

14 Brigadni general Fikret MUSLIMOVIĆ, *Agresija, uzroci i posljedice*, (I. izdanje) "Press Centar Armije Republike Bosne i Hercegovine", Sarajevo, juli/srpanj 1994.; (II. izdanje) "Press Centar Republike Bosne i Hercegovine" "Benevolence International Fundation" USA, Sarajevo, juli/srpnj 1994.

Džanića). Stranice ovih i sličnih publikacija, bilo djelomice bilo u cijelosti, potpisivale su osobe čija se imena susreću i u oba izdanja publikacije *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*. Stoga se, u najmanju ruku, teško oteti dojmu da je i *Historija Bosne (i Hercegovine)* sa ili bez znanja pojedinih autora, između ostalog imala za cilj "znanstveno" podupiranje "prve operacije Armije BiH" na "oslobađanju Vareša sadejstvom tri korpusa Armije BiH" odnosno "eliminisanja HVO-a sa područja Jablanice, Konjica, Fojnice, Kaknja, Zenice, Travnika i Bugojna"¹⁵ kao i operacije "Neretva" čiji se učinci između ostalog "zrcale" i na stranicama knjige samih vodećih armijskih zapovjednika¹⁶. Da je publikacija *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata* bila namijenjena realiziranju ratnih ciljeva "boraca Armije Republike Bosne i Hercegovine" ukazuje i činjenica angažiranja za njenu izradu prvenstveno podobnih, u znanosti ne uvijek i afirmiranih, znanstvenika. Na stranicama ove knjige, ni u jednom izdanju, ne susreću se imena vodećih bosanskih (sarajevskih) historiografa koji su imali što reći, bez sumnje neophodnoj znanstvenoj monografiji o povijesti *Bosne i Hercegovine* poput primjerice prof. dra Veljka Paškvalina, prof. dra Desanke Kovačević-Kojić, prof. dra Milana Vasića, prof. dra Rade Petrovića i dr. Da se pri izradi ovog projekta u najmanju ruku odstupilo od svetog pravila *sine ira et studio* potkrepljuje i činjenica diskvalificiranja djela najistaknutijih historiografa koja su ime *Bosne i Hercegovine* pronijela diljem svijeta: Carla Patscha¹⁷, Ćire Truhelke¹⁸, Leona Petrovića¹⁹, Dominika Mandića²⁰, Marka Vege²¹, Đure Baslera²², Ive Bojanovskog²³, Krunoslava Dragano-

15 Rasim DELIĆ, o.c., 19.

16 Sefer HALILOVIĆ, *Lukava strategija*, "Maršal d.o.o PJ 'Matica Sandžaka'", Sarajevo 1997., 113-119.

17 Carl PATSCH, *Bosnien und Herzegovina in römischer Zeit.*, Sarajevo 1911.; isti, *Die Herzegovina einst und jetzt*. Historische Wanderungen im Karst und an der Adria, Wien 1922.

18 Dr Ćiro TRUHELKA, *Starokršćanska arheologija*. "Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima", Zagreb 1931.

19 Dr. fra Leon PETROVIĆ, *Kršćani bosanske crkve*, "Dobri Pastir", Sarajevo 1953.

20 Dominik MANDIĆ, *Bogomilska crkva bosanskih krstjana*. "Hrvatski povjesni institut" Chicago, Ill. 1962.

21 Marko VEGO, *Povijest Humske zemlje (Hercegovine)*, Samobor 1937.; isti, *Naselja Bosanske srednjovjekovne države*, "Svjetlost", Sarajevo 1957.; isti, *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine I-IV*, "Zemaljski muzej", Sarajevo 1962., 1964., 1970.; isti, *Historijska karta srednjovjekovne bosanske države*, "Svjetlost", Sarajevo 1968.

22 Đuro BASLER, *Kršćanska arheologija*. (1. izd.) "Crkva na kamenu", Mostar 1986.; II. izdanje, "Crkva na kamenu", Mostar 1990; isti, *Spätantike und frühchristliche Architektur in Bosnien und der Herzegovina*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Schriften der Balkan-Kommission. Antiquarische Abteilung Nr. 19. (Herausgegeben von Hermann Vetters), Wien 1993.

23 Ivo BOJANOVSKI, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. *Djela ANUBiH knj. XLVII, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2*, Sarajevo 1974.; isti, *Bosna i Hercego-*

vića²⁴, Julijana Jelenića²⁵, Srećka Džaje²⁶, Ante Slavka Kovačića²⁷. U vrijeme realiziranja ovog projekta "branioci Bosne i Hercegovine" u najvećoj su mjeri također regrutirani iz redova jednog naroda, dok su s druge strane druge državne oružane formacije koje su, između ostalog rame uz rame s "braniocima Bosne i Hercegovine" branile glavni grad, oružjem iz njega eliminirane. U kontekstu znanstveno-stručnih kvaliteta ova knjiga nikako ne može biti "objektivnom interpretacijom historije Bosne i Hercegovine". Iz istih je razloga "historijom Bosne (i Hercegovine)" ne mogu prihvatiti niti "svi građani BiH bez razlike".

IV.

Uz pojedine priloge zavidnog znanstvenog nivoa, u knjizi *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata* nalaze se i oni koji su ispod bilo kakve stručne razine. Teško se oteti dojmu da su autori pojedinih priloga iz ove publikacije za cilj prvenstveno imali utvrđivanje tobožnjeg višemilenijskog "kontinuiteta" bosanske državnosti i njenog većinskog naroda, odnosno isticanje prava na Bosnu i Hercegovinu isključivo u korist etnosa kojem osobno pripadaju, a što su i drugdje opetovali²⁸. Harnost u dokazivanju "preko 2.000 godina neprekinutog kontinuiteta" vlastite nacije te milenijske "državnosti" i suvremenih granica *Republike Bosne i Hercegovine* u pojedinim priložima i ove knjige katkad prelazi i samu komičnost. Uzaludno im je ukazivati na činjenicu da bosanska nezavisnost nije starija ni od njih samih, odnosno da je *Bosanska država (regnum Bosnae)* u vremenu od 10. do 15. st. zaista imala autonoman ali nikako i neovisan državno-pravni status²⁹ te da u sastavu *Osman-*

vina u antičko doba. *Djela ANUBiH, knj. LXVI, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 6*, Sarajevo 1988.

- 24 Krunoslav DRAGANOVIĆ, *Jedan sudbonosni vijek u povijesti Hrvata katolika u Bosni*, Sarajevo 1940.; isti, *Massenübertritte von Katholiken zur "Orthodoxie" im kroatischen Sprachgebiet zur Zeit der Türkenherrschaft*, Roma 1937.; isti, *Masovni prijelazi katolika na pravoslavlje hrvatskog govornog područja u vrijeme vladavine Turaka*, Mostar 1991.; isti, *Katolička crkva u sredovječnoj Bosni, Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine I*, Sarajevo 1942., 685-766.
- 25 Julijan JELENIĆ, *Spomenici kulturnog rada franjevacu Bosne Srebreničke*, Mostar 1927.
- 26 Srećko M. DŽAJA, *Katolici u Bosni i Zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. Doba fra Grge Ilijića Varešanina (1783-1813.)*, Zagreb 1971.; isti, *Konfesionalnost i nacionalnost Bosne i Hercegovine, "Svjetlost"* Sarajevo 1992.
- 27 Dr. Anto Slavko KOVAČIĆ, *Biobibliografija franjevacu Bosne Srebrenice. Prilog povijesti hrvatske književnosti i kulture.*, "Svjetlost" - Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine - Franjevački provincijalat "Bosne Srebrenice", Sarajevo 1991.
- 28 Usp. Dr. Enver IMAMOVIĆ, *Porijeklo i pripadnost stanovništva Bosne i Hercegovine*, pass.
- 29 Mladen ANČIĆ, *Putanja klatna. Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo i Bosna u XIV. stoljeću*. Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru - ZIRAL Zajednica izdanja ranjeni labud, Zadar - Mostar 1997.

skog i Austro-ugarskog carstva nije imala ni takav³⁰. Koliku "kvalitetu" pojedini prilozi iz ove publikacije imaju pokazuju i slijedeći primjeri. Tako se primjerice cjelokupni prostor Bosne i Hercegovine locira isključivo unutar granica rimske provincije Dalmacije³¹ iako je čak i sa zemljovida priloženih uz isti rad razvidno sasvim drugačije. Kako li su pak "uvjerljive" i "znanstveno" utemeljene konstatacije da se tobože Bosna i Hercegovina "na samom pragu srednjeg vijeka zatvorila prema vanjskom svijetu i u njoj su se kao malo gdje konzervirale kasnoantičke (predslavenske) kulturne, vjerske i političke tradicije, koje su opstale do u kasni srednji vijek. Na tim osnovama je kasnije ponikla i ozloglašena bosanska hereza (bogumilstvo), kao produkt ranokršćanskog surviransa (*sic!*)"³². U najmanju ruku neozbiljne su i neke druge konstatacije, poput primjerice one kako je povelja bana Kulina (1180.-1204.) od 29. kolovoza 1189. g.³³ "prvi poznati međunarodni ugovor Bosne" odnosno "rodni list bosanske države"³⁴.

Na nisku razinu stručnosti pojedinih priloga iz ove *Historije Bosne (i Hercegovine)* ukazuje ne samo "argumentacija" kojom se potkrjepljuju unaprijed postavljene teze, nego i činjenice da one vrve potpuno krivim podacima. Ne samo da su krivo predstavljeni pojedini procesi i događanja, nego se ne poznaju niti imena osoba koja bi bar "braniocima Bosne i Hercegovine" trebala biti zanimljiva, s obzirom da se radi o tadašnjim vodećim državicima-ratnicima, poput primjerice rimskih konzula koji su predvodili svoje postrojbe na ratnim pohodima u zaleđu istočnog Jadrana. Tako se primjerice rimski konzul Gaj Marcije Figul, koji je 156. g. pr. Kr. ratovao s Delmatima, u jednom prilogu imenuje Gajem Marijem Figulom³⁵, konzul koji je naredne godine porazio delmatski plemenski savez Publije Kornelije Scipion Nazika naziva se Tublijem Isornelijem Sicipionom Nazikom³⁶, dok se Cezarov legat Aul Gabinije, kojeg su 48. g. pr. Kr. Delmati porazili, imenuje Aulom Galinijen³⁷. Da u pitanju nisu tehničke

30 Usp. Mustafa IMAMOVIĆ, *Pravni položaj i unutrašnji politički razvitak Bosne i Hercegovine od 1878. do 1914.*, "Svjetlost", Sarajevo 1976.

31 Enver IMAMOVIĆ, *Prostor Bosne i Hercegovine u prethistoriji i antici. Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata.* (I. izdanje), 30; II izdanje: str. 36.

32 Enver IMAMOVIĆ, *Prostor Bosne i Hercegovine u prethistoriji i antici. Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata.* (I. izdanje), Sarajevo, novembar/studen 1994., str. 31; (II. izdanje), Sarajevo, juli 1998. g., str. 37.

33 *Osamsto godina povelje bosanskog bana Kulina 1189-1989.* Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Posebna izdanja knj. XC, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 23, Sarajevo 1989.

34 Dr. Boris NILEVIĆ, *Proces afirmacije srednjovjekovne Bosanske države. Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata.* (I. izdanje), str. 36; (II. izdanje), str. 58.

35 Enver IMAMOVIĆ, *Prostor Bosne i Hercegovine u prethistoriji i antici. Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata.* (I. izdanje), str. 19; II. izdanje: str. 24.

36 Enver IMAMOVIĆ, o. c. (I. izdanje), str. 19; II. izdanje: str. 24.

37 Enver IMAMOVIĆ, o. c. (I. izdanje), 20; II. izdanje: str. 24.

greške potvrđuju registri iz oba izdanja ove knjige. Kolikim neznanjem vrvi ovaj prilog, potvrđuju i imena pojedinih naselja o kojima se u njemu govori. Tako se primjerice putna stanica Andetrij naziva Andterijem³⁸ i Andretrijem³⁹, dok se naziv središnjeg delmatskog uporišta *Dalmiona (Delmiona)*⁴⁰ uopće ne zna pa ga se poistovjećuje sa sasvim drugim (rimskim)⁴¹ i dr. Autor ovog priloga ne vlada ni činjenicama koje usvoje čak i pučkoškolci, poput primjerice aktera sukoba s Keltima na početku 4. st. pr. Kr. koje on, vjerojatno zbog sličnosti imena, poistovjećuje sa sasvim drugim subjektom⁴². Da je ovaj prilog više plod mašte nego fundiranosti u izvorima, pokazuje i činjenica da se ratne operacije koje su trajale nekoliko mjeseci (129. g. pr. Kr.) produžuju na cijele decenije⁴³. Nisu boljeg karaktera ni lamentiranja o municipalnom statusu pojedinih predrimskih kastela i rimskih putnih stanica (poput primjerice *Bistue Vetus*, *Pelve* s Livanjskog polja, *Bigesta* kod Ljubuškog, *Staneclia* iz Malog Mošunja kod Travnika, *Servitiuma* kod Bosanske Gradiške, vojničkog logora *Castra* kod Banjaluke⁴⁴ i dr.) iako se o njima vrlo opširno može pročitati u publikacijama kuće u kojoj se upravo održava i ovaj skup (*Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine*)⁴⁵.

V.

Publikacija *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, koja se nastoji prikazati objektivnom i stručnom monografijom o Bosni i Hercegovini ("Historija Bosne", "Historija Bosne i Hercegovine"), kako zbog neznanstvenog nivoa pojedinih priloga tako i zbog okolnosti njenog nastanka, nikako se ne može prihvatiti bez opreza, iako takvu publikaciju naša napaćena domovina *Bosna i Hercegovina* bez sumnje svakako zaslužuje. Nažalost ona je, uz neka druga pseudoznanstvena ostvarenja koja, čudna li čuda, unatoč gospodarske situacije u kojoj se ova zemlja nalazila i još uvijek nalazi niču poput gljiva poslije kiše⁴⁶, unatoč nekih visokokvalitetnih priloga, i sama pos-

38 Enver IMAMOVIĆ, o. c. (I. izdanje), 20; II. izdanje: str. 25.

39 Enver IMAMOVIĆ, o. c. (I. izdanje), 22.

40 Usp. Slobodan ČAČEČ, *Dalmatica Straboniana* (Strabon, *Geogr.* 7,5,5). *Diadora* 16-17 (1994.-95.) 119.

41 Enver IMAMOVIĆ, o. c. (I. izdanje), 19; II. izdanje: str. 24.

42 Enver IMAMOVIĆ, o. c. (II. izdanje), 21.

43 Enver IMAMOVIĆ, o. c. (I. izdanje), 19; II. izdanje: str. 24.

44 Enver IMAMOVIĆ, o. c. (I. izdanje), 28; II. izdanje: str. 34.

45 Ivo BOJANOVSKI, *Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji*; isti, *Bosna i Hercegovina u antičko doba*.

46 Mustafa IMAMOVIĆ, *Historija Bošnjaka*. "Bošnjačka zajednica kulture Sarajevo", Sarajevo 1993.-1996.; Enver IMAMOVIĆ – Jozo BOŠNJAK, *Poznavanje društva - IV razred osnovne škole*, "Ministarstvo obrazovanja, nauke i kulture", Sarajevo 1994.; Enver IMAMOVIĆ, *Historija - V razred osnovne škole*. "Republika Bosna i Hercegovina - Ministarstvo obrazo-

lužila (i još uvijek služi) promidžbi ciljeva apsolutno stranim ne samo našoj
struci nego i općeljudskim principima.

Summary

"THE HISTORY OF BOSNIA-HERZEGOVINA" WHICH IS NOT

The author in his critical review writes about the publication of Bosnia-Herzegovina from the Ancient Time to the End of the World War II, written by the group of the Bosnian historians. The first edition was published by the "Head-Quarter of the Armed Forces of Bosnia-Herzegovina", in Sarajevo, November 1994. The second, slightly changed edition, was printed at the same time by The Bosnian Cultural Center, July 1998. The author in his paper is critical about the circumstances under which the publication was published, the intention and the level of quality of some contributions. The author welcomes the idea and need to write an objective and scholarly based monograph on Bosnia-Herzegovina.

vanja, nauke i kulture", Sarajevo 1994.; isti, *Korijeni kulturno-vjerskih odnosa Bosne i Hercegovine i Irana. Bosna i Hercegovina i svijet*. "Institut za istoriju", Sarajevo 1996., 47-54; isti, *Historija bosanske vojske*. "ART 7", Sarajevo 1999.; isti, *Korijeni Bosne i bosanstva. Izbor novinskih članaka, predavanja sa javnih tribina, referata sa znanstvenih skupova i posebnih priloga*. "UNESCO", "EUROPEAN Cultural Foundation" (Amsterdam), "Council of Europe", "Communautés Européennes", "The Swedish Association of Publishers", "Causes Communes Belgique", "Festival Sarajevo", Sarajevo, svibanj 1995.; isti, *Porijeklo i pripadnost stanovništva Bosne i Hercegovine*. "ART 7", Sarajevo 1998.; Enes PELIDIJA - Fahrudin ISAKOVIĆ, *Historija - VI razred osnovne škole*, "Ministarstvo obrazovanja, nauke i kulture", Sarajevo 1994.; Mustafa IMAMOVIĆ - Muhidin PELESIĆ - Muhamed GANIBEGOVIĆ, *Historija - VIII razred osnovne škole*. "Republika Bosna i Hercegovina - Ministarstvo obrazovanja, nauke i kulture", Sarajevo 1994.